

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายตามหลักเบญจศีล เบญจธรรม อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายตามหลักเบญจศีล เบญจธรรม อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายตามหลักเบญจศีล เบญจธรรม อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ และเพื่อเสนอแนะหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักเบญจศีล เบญจธรรม อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เป็นการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากนักเรียนทั้ง ๗ โรงเรียน ในอำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน ๓๑๐ คน ซึ่งใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ลักษณะของแบบสอบถามเป็นทั้งปลายปิด และปลายเปิด ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ โดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) สอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าเอฟ (F-test) วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-ways Analysis of Variance) โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ อภิปรายผล

๕.๑.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายตามหลักเบญจศีล เบญจธรรม อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ” สามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

๕.๑.๑ สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

พบว่า นักเรียนผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๘๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๗ มีอายุระหว่าง ๑๖ ปี จำนวน ๑๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๔ ส่วนมากมีผลการเรียนอยู่ในระดับ ๓.๐๑ - ๓.๕๐ มีจำนวน ๑๐๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๖

๕.๑.๒. ระดับความคิดเห็นของนักเรียน

การศึกษาพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายตามหลักเบญจศีล เบญจธรรม อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 3.90$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สรุปได้ดังนี้

ระดับความคิดเห็นของนักเรียนทั้ง ๕ ด้าน

๑. ด้านศีลข้อที่ ๑ คู่กับ ความเมตตา-กรุณา

ด้านศีลข้อที่ ๑ คู่กับ ความเมตตา-กรุณา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=๓.๗๔$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักเบญจศีล เบญจธรรม อำเภอบุพผา จังหวัดศรีสะเกษ อยู่ในอันดับสูงสุด ในข้อที่ ๕ “นักเรียนมีเมตตาช่วยเหลือเพื่อนเสมอ” ($\bar{x}=๓.๙๕$) รองลงมาคือข้อที่ ๔ “นักเรียนเอื้อเฟื้อแบ่งปันบริจาคสิ่งของแก่ผู้อื่น” ($\bar{x}=๓.๙๒$) และที่มีความคิดเห็นในอันดับที่ต่ำที่สุดคือข้อที่ ๗ “นักเรียนไปทำบุญใส่บาตรที่วัดเป็นประจำ” ($\bar{x}=๓.๑๔$)

๒. ด้านศีลข้อที่ ๒ คู่กับ สัมมาอาชีวะ

ด้านศีลข้อที่ ๒ คู่กับ สัมมาอาชีวะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=๔.๐๔$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักเบญจศีล เบญจธรรม อำเภอบุพผา จังหวัดศรีสะเกษ อยู่ในอันดับสูงสุด ในข้อที่ ๘ “นักเรียนภูมิใจพ่อแม่ที่มีอาชีพสุจริต ถึงแม้ว่าจะได้เงินค่าตอบแทนไม่มาก” ($\bar{x}=๔.๓๑$) รองลงมาคือข้อที่ ๕ “นักเรียนตั้งใจเรียนเพื่ออนาคตที่ดี มีอาชีพสุจริต” ($\bar{x}=๔.๒๖$) และที่มีความคิดเห็นในอันดับที่ต่ำที่สุดคือข้อที่ ๖ “นักเรียนมีเงินออมจากผู้ปกครองให้เสมอ” ($\bar{x}=๓.๖๔$)

๓. ด้านศีลข้อที่ ๓ คู่กับ กามสังวร

ด้านศีลข้อที่ ๓ คู่กับ กามสังวร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=๓.๙๔$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักเบญจศีล เบญจธรรม อำเภอบุพผา จังหวัดศรีสะเกษ อยู่ในอันดับสูงสุด ในข้อที่ ๘ “นักเรียนเห็นว่าครอบครัวที่สมบูรณ์ทำให้ลูกมีความสุข” ($\bar{x}=๔.๑๘$) รองลงมาคือข้อที่ ๖ “นักเรียนแต่งกายถูกต้องตามระเบียบโรงเรียนและเหมาะสมกับกาลเทศะทางสังคม” ($\bar{x}=๔.๑๗$) และที่มีความคิดเห็นในอันดับที่ต่ำที่สุดคือข้อที่ ๗ “นักเรียนเล่นกับเพื่อนอย่างสุภาพ” ($\bar{x}=๓.๗๒$)

๔. ด้านศีลข้อที่ ๔ คู่กับ สัจจะ ความมีสัตย์

ด้านศีลข้อที่ ๔ คู่กับ สัจจะ ความมีสัตย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=๓.๘๑$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักเบญจศีล เบญจธรรม อำเภอบุพผา จังหวัดศรีสะเกษ อยู่ในอันดับสูงสุด ในข้อที่ ๗ “นักเรียนเห็นคุณค่าของความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่นเสมอ” ($\bar{x}=๔.๐๙$) รองลงมาคือข้อที่ ๖ “นักเรียนรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเสมอ” ($\bar{x}=๓.๙๗$) และที่มีความคิดเห็นในอันดับที่ต่ำที่สุดคือข้อที่ ๒ “นักเรียนละเว้นจากการพูดคำหยาบพูดเพื่อเจ้า” ($\bar{x}=๓.๔๒$)

๕. ด้านศีลข้อที่ ๕ คู่กับ สติสัมปชัญญะ

ด้านศีลข้อที่ ๕ คู่กับ สติสัมปชัญญะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=๓.๙๖$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักเบญจศีล เบญจธรรม อำเภอบุพผา จังหวัดศรีสะเกษ อยู่ในอันดับสูงสุด ในข้อที่ ๗ “นักเรียนเห็นคุณค่าของความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่นเสมอ” ($\bar{x}=๔.๐๙$) รองลงมาคือข้อที่ ๖ “นักเรียนรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเสมอ” ($\bar{x}=๓.๙๗$) และที่มีความคิดเห็นในอันดับที่ต่ำที่สุดคือข้อที่ ๒ “นักเรียนละเว้นจากการพูดคำหยาบพูดเพื่อเจ้า” ($\bar{x}=๓.๔๒$)

จังหวัดศรีสะเกษ อยู่ในอันดับสูงสุด ในข้อที่ ๖ “นักเรียนมีความภูมิใจในตนเองที่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสารเสพติด” ($\bar{x}=๔.๑๒$) รองลงมาคือข้อที่ ๒ “นักเรียนละเว้นจากการซื้อ ขายสิ่งเสพติดให้โทษ” ($\bar{x}=๔.๐๔$) และที่มีความคิดเห็นในอันดับที่ต่ำที่สุดคือข้อที่ ๘ “นักเรียนปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนและหลักพระพุทธศาสนา” ($\bar{x}=๓.๗๗$)

๕.๑.๓ ผลการเปรียบเทียบ การศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักเบญจศีล เบญจธรรม อำเภอนาทม จังหวัดศรีสะเกษ

จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบการศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักเบญจศีล เบญจธรรม อำเภอนาทม จังหวัดศรีสะเกษ ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ เพศ อายุ และผลการเรียน สรุปได้ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ นักเรียนที่มี เพศ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ การศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักเบญจศีล เบญจธรรม อำเภอนาทม จังหวัดศรีสะเกษ **แตกต่างกัน** ผลการทดสอบพบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธและไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า **ด้านศีลข้อที่ ๑ คู่กับ ความเมตตา-กรุณา** นักเรียน มีความคิดเห็นต่อ การศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักเบญจศีล เบญจธรรม อำเภอนาทม จังหวัดศรีสะเกษ แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒ นักเรียนที่มี อายุ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ การศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักเบญจศีล เบญจธรรม อำเภอนาทม จังหวัดศรีสะเกษ **แตกต่างกัน** ผลการทดสอบพบว่าโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธและไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อ การศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักเบญจศีล เบญจธรรม อำเภอนาทม จังหวัดศรีสะเกษ ไม่แตกต่างกันในทุกด้าน

สมมติฐานที่ ๓ นักเรียนที่มี ผลการเรียน ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ การศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักเบญจศีล เบญจธรรม อำเภอนาทม จังหวัดศรีสะเกษ **แตกต่างกัน** ผลการทดสอบพบว่า โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการศึกษากฎการในการดำเนินชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักเบญจศีล เบญจธรรม อำเภอนาทม จังหวัดศรีสะเกษ แตกต่างกันในทุกด้าน

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเกี่ยวกับ การศึกษาพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักเบญจศีล เบญจธรรม อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยมีประเด็นนำมาอภิปรายผล ดังนี้

๑. ด้านศีลข้อที่ ๑ คู่กับ ความเมตตา-กรุณา

ด้านศีลข้อที่ ๑ คู่กับ ความเมตตา-กรุณา อยู่ในระดับมาก เพราะว่า นักเรียนมีจิตอาสาช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ช่วยงานผู้ปกครองที่บ้านเสมอ นักเรียนช่วยเหลือเพื่อนๆ ที่ต้องการความช่วยเหลือเสมอ นักเรียนรู้จักการให้อภัยเพื่อนที่ทำผิดเสมอ นักเรียนรู้จักทำบุญใส่บาตรที่วัดเป็นประจำนักเรียนบริจาคสิ่งของช่วยเหลือคนที่ด้อยกว่าเสมอ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พชรินทร์ บุญเลิศ^๑ ที่ได้ศึกษาเรื่องวิธีการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน เขตจอมทอง กรุงเทพมหานครโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และผลการศึกษารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ด้านความกตัญญูต่อบุคคลที่ตนมีความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความมีวินัยและความรับผิดชอบ และด้านความเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละเพื่อส่วนรวม ตามลำดับ

สอดคล้องกับ ละเอียด ศรีโสภา^๒ ที่ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “การประยุกต์หลักเบญจศีลเบญจธรรม เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนบ้านคำขำอำเภอดุสิต จังหวัดอุบลราชธานี” ผลการวิจัยพบว่า เบญจศีล เบญจธรรมเป็นธรรมคู่กันส่งเสริมเกื้อกูลซึ่งกันและกัน กล่าวคือเมื่อมีศีลก็ต้องมีธรรม เบญจศีลเป็นหลักธรรมที่ควรดเว้นเบญจธรรมเป็นหลักธรรมที่ควรปฏิบัติ เบญจศีลเบญจธรรมเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทำให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และส่งผลที่ดีต่อสังคม

๒. ด้านศีลข้อที่ ๒ คู่กับ สัมมาอาชีวะ

ด้านศีลข้อที่ ๒ คู่กับ สัมมาอาชีวะ อยู่ในระดับมาก นักเรียนรู้จักการใช้จ่ายเหมาะสมกับฐานะ รู้จักเก็บออมไม่ฟุ่มเฟือย รู้จักหลักการไม่รังเกียจการทำงานสุจริต นักเรียนเกรงกลัวและละอายที่จะประกอบอาชีพผิดกฎหมาย สอดคล้องกับ พงษ์จันทร์ โอสายไทย^๓ ได้ศึกษา “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องสัมมาอาชีวะในพุทธปรัชญา” จากการศึกษา พบว่าหลักสัมมาอาชีวะในพุทธปรัชญานั้นคือการเลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบการไม่โกงหรือหลอกลวง การไม่ประจบสอพลอ การไม่บีบบังคับ เพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ต้องการและสัมมาอาชีวะของคุณพุทธได้แก่การแสวงหารายได้โดยวิธีไม่ผิดกฎหมาย ผิดศีลธรรม ให้ประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งได้แก่การเปิดโอกาส ในการพัฒนาชีวิตของตนให้เจริญ

^๑ พชรินทร์ บุญเลิศ, “การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๗๑.

^๒ ละเอียด ศรีโสภา, “การประยุกต์หลักเบญจศีลเบญจธรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนบ้านคำขำ อำเภอดุสิต จังหวัดอุบลราชธานี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๗๑.

^๓ พงษ์จันทร์ โอสายไทย, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องสัมมาอาชีวะในพุทธปรัชญา” วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๑๒.

งอกงามขึ้นในด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา ตลอดถึงไม่ผิดจารีตประเพณีซึ่งเป็นอาชีพที่วิญญูชนสรรเสริญ

สอดคล้องกับที่ พระมหาเดชศักดิ์ ธีรปัญญา (โพธิ์ชัย)^๔ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “จริยศึกษาเพื่อพัฒนาจริยธรรมแก่นักเรียนตามหลักคำสอนพระพุทธศาสนา” ได้กล่าวสรุปวิธีแก้ไขปัญหาด้าน คุณธรรมจริยธรรมว่า หน่วยงานที่รับผิดชอบในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมต้องมีการช่วยเหลือ เกื้อกูลแนะนำ ชี้ทาง ส่งเสริม ประสานงาน การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ครูผู้สอน ควรมีเทคนิควิธีการสอน ทั้งเป็นตัวอย่างที่ดี โดยมอบให้เป็นหน้าที่ของคณะสงฆ์ รัฐบาลให้อุปถัมภ์ คนที่จะสอนคุณธรรมจริยธรรมต้องมีการคัดเลือกและอบรมก่อน โรงเรียนต้องจัดทำสื่อการสอน กระบวนการเรียน โดยความร่วมมือกันของพระสงฆ์และครู ทั้งต้องมีการจัดกิจกรรมการสอนให้สอดคล้องกับวิชาพระพุทธศาสนา ให้เด็กมีความซาบซึ้งในพระพุทธศาสนา เช่น การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

๓. ด้านศีลข้อที่ ๓ คู่กับ กามสังวร

ด้านศีลข้อที่ ๓ คู่กับ กามสังวร ภาพรวมอยู่ในระดับมาก สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน ปัญหาครอบครัวของนักเรียนที่เกิดจากครอบครัวแตกแยก แม่และพ่อแยกทางกัน ลูกอยู่กับตายาย ปัญหาพ่อเลี้ยงลูกเลี้ยง ผู้บริหารและครูต้องเป็นทั้งพ่อและแม่ ปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียนรายบุคคลผู้ปกครองและครูหาทางแก้ปัญหา เครื่องครัดระเบียบวินัยในการแต่งกาย ฝักระวังกรณีชู้สาว สร้างค่านิยมในการรักครอบครัว สอดคล้องกับ สุพัตรา สุภาพ^๕ ได้กล่าวถึง สภาพทางบ้าน ถ้าเป็นบ้านที่มีความรัก ความอบอุ่นเข้าใจเด็ก เสริมสร้างบุคลิกภาพที่ดีที่พ่อแม่เหมาะสมควรแก่เด็ก เด็กจะมีสุขภาพจิตที่ดีเข้ากับเพื่อนๆได้

สอดคล้องกับ ธีรยุทธ บุญมี^๖ ได้กล่าวว่า จิตสำนึกของบุคคลเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นภายหลังจากการมีประสบการณ์ตรงกับสิ่งเร้า การรับรู้ในส่วนนี้ได้ก่อรูปขึ้นในจิตใจของบุคคลในรูปของความเชื่อ ค่านิยม ทศนคติที่ก่อให้เกิดพฤติกรรม เป็นคุณลักษณะทางจิตที่ก่อรูปผ่านกระบวนการทางปัญญา เป็นปฏิกิริยาตอบสนองต่อปรากฏการณ์ทางสังคม การเสริมสร้างความรู้ให้แก่บุคคลในสังคมตามกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ทำให้ทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพผ่านกระบวนการจัดการศึกษา ซึ่งทางสังคมศาสตร์จะเรียกกิจกรรมหรือกระบวนการดังกล่าวว่าเป็นการกล่อมเกลางานสังคม อันเป็นกระบวนการที่มีผลทำให้สมาชิกของสังคมเกิดการรับรู้มีจิตสำนึกมีจิตสำนึกต่อสังคมด้วยการเป็นผู้ปลูกจิตสำนึกให้คำนึงถึงประโยชน์ของสังคม และเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม รู้จักเสียสละตนเพื่อธำรงรักษาประเทศชาติ ศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งต้องเริ่มที่การปลูกฝังค่านิยมที่ดีงามให้เกิดขึ้นในจิตใจ บนพื้นฐานหลักการของพระพุทธศาสนาว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว”

^๔ พระมหาเดชศักดิ์ ธีรปัญญา (โพธิ์ชัย), “จริยศึกษาเพื่อพัฒนาจริยธรรมแก่นักเรียนตามหลักคำสอนพระพุทธศาสนา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.), หน้า ๖๕.

^๕ สุพัตรา สุภาพ, *สังคมและวัฒนธรรมไทย* ค่านิยม ครอบครัว ประเพณี, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓), หน้า ๔๐.

^๖ ธีรยุทธ บุญมี อ้างใน สุภัทรา ภูษิตรัตนาวลี, “ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๑๑.

๔. ด้านศีลข้อที่ ๔ คู่กับ สัจจะ ความมีสัตย์

ด้านศีลข้อที่ ๔ คู่กับ สัจจะ ความมีสัตย์ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก นักเรียนเป็นเด็กดี, เก่ง, มีสุข, สถานศึกษาน่าอยู่ มีกิจกรรมการกล่าวคำปฏิญาณตนทุกเช้าว่าจะมีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง และผู้อื่น ชมเชยยกย่องผู้ที่มีความซื่อสัตย์ มีมารยาทดี สอดคล้องกับ **สำราญ เพียรนอก**^๗ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การดำเนินชีวิตตามแนววิถีพุทธของวัยรุ่น” จากผลการวิจัยพบว่า ค่านิยมที่ดีที่ควรปลูกฝังให้แก่เยาวชนคือทำได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นความเชื่อของพุทธศาสนิกชนที่พระเจ้าได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า “เจตนาหิ ภิกขเว กมมํ วทามิ” แปลความได้ว่า เรากล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม เจตนาในความหมายว่า เจตจำนง ความตั้งใจคิดคิดหมาย การเลือกตัดสินใจในการกระทำ ในการพูดจาสื่อสาร และในความคิดทุกกรณีมีเจตจำนงอยู่ ที่แท้กรรมก็คือเจตจำนงนี้เอง และโลกมนุษย์นั้นถือว่าเป็นโลกแห่งเจตจำนง ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นและเป็นไปในโลกมนุษย์ คือในสังคมนั้นเกิดจากการเป็นไปตามเจตจำนงของมนุษย์ทั้งสิ้นเจตจำนงเป็นปัจจัยในระบบของธรรมชาติส่วนที่มนุษย์เป็นเจ้าของเรื่อง หรือเป็นผู้รับผิดชอบ ทั้ง ๓ ด้าน คือ ด้านกายกรรม วาจากรรม และมโนกรรม

สอดคล้องกับ **วาสนา ติะกาบโค**^๘ “การประเมินการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต ๑” คือ ความซื่อสัตย์สุจริต คือ การยึดมั่นในความสัตย์จริงและในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม มีความซื่อตรง และมีเจตนาที่บริสุทธิ์ ปฏิบัติต่อตนเองและผู้อื่นโดยชอบ ไม่คดโกง แนวคิดการดำเนินชีวิตในสังคมนั้น ความซื่อสัตย์สุจริตเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นไม่ว่าจะซื่อสัตย์ต่อตนเองหรือผู้อื่นดังนั้น การที่เราจะมีความซื่อสัตย์สุจริตนั้น เราจะต้องปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ สุจริตอย่างถูกต้อง และให้เห็นโทษของการไม่ซื่อสัตย์สุจริตว่าจะส่งผลต่อตนเองและสังคมอย่างไรบ้าง

๕. ด้านศีลข้อที่ ๕ คู่กับ สติสัมปชัญญะ

ด้านศีลข้อที่ ๕ คู่กับ สติสัมปชัญญะ อยู่ในระดับมาก มีครูพระสอนศีลธรรมมีกิจกรรมสวดมนต์นั่งสมาธิตอนเช้าและตอนกลางวัน คิด พูด และทำ อย่างมีสติ สร้างความตระหนักในเรื่องภัยของยาเสพติด การคิดวิเคราะห์ การดำรงชีวิตตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องกับ **อริชฐาน พูลศิลป์ ศักติกุล**^๙ การรักษาศีลห้าของพุทธศาสนิกชนวัยแรงงาน กรณีศึกษาเขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร พบว่า ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีการรักษาศีลข้อ ๑ เว้นจากการฆ่าสัตว์ ศีลข้อ ๒ เว้นจากการลักทรัพย์ ศีลข้อ ๓ เว้นจากการประพฤติผิดในกาม และศีลข้อ ๕ เว้นจากการดื่มสุราเมรัยในระดับมากที่สุด ส่วนการรักษาศีลข้อ ๔ เว้นจากการพูดปด อยู่ในระดับมาก ๔

^๗ สำราญ เพียรนอก, “การดำเนินชีวิตตามแนววิถีพุทธของวัยรุ่น”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๒๒.

^๘ วาสนา ติะกาบโค “การประเมินการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต ๑” **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๙.) หน้า ๑๒๑.

^๙ อริชฐาน พูลศิลป์ ศักติกุล, “การรักษาศีลห้าของพุทธศาสนิกชนวัยแรงงาน : กรณีศึกษาเขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๘), หน้า ๔๓.

สอดคล้องกับ วลัยรัตน์ ยิ่งดำนุ่น^{๑๐} วิจัยเรื่อง “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ของโครงการจิตอาสา กรณีศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนบางมดวิทยา “สี่สุทนต์จวนอุบลรัตน์” ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีเพศ อายุ แผนการเรียนปัจจุบัน มีผลต่อระดับผลสัมฤทธิ์ของโครงการจิตอาสาไม่แตกต่างกัน ส่วนนักเรียนที่มีระดับการศึกษา อาชีพของผู้ปกครอง ที่แตกต่างกันมีผลต่อระดับผลสัมฤทธิ์ของโครงการจิตอาสาที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ ๐.๐๕ นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนต่างกัน มีระดับผลสัมฤทธิ์ของโครงการจิตอาสาโดยรวมไม่แตกต่างกัน นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่าง วัด บ้าน โรงเรียน ต่างกันมีระดับผลสัมฤทธิ์ของโครงการจิตอาสาโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมโครงการ ๑ ห้องเรียน ๑ โครงการบูรณาการต่างกัน มีระดับผลสัมฤทธิ์ของโครงการจิตอาสาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากผลการวิจัยที่ค้นพบว่าด้านศีลข้อที่ ๑ คู่กับ ความเมตตา-กรุณา ที่อยู่ลำดับสุดท้าย แสดงให้เห็นว่าเด็กในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างนี้ ควรได้รับการนำหลักเบญจศีล-เบญจธรรม มาพัฒนาด้านนี้เป็นพิเศษ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัย ซึ่งเต็มไปด้วยการแข่งขันและแรงเร้า จึงทำให้พฤติกรรมของเด็กได้รับอิทธิพลจากสภาพการณ์ดังกล่าว

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ของนักเรียนต่อการศึกษาพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักเบญจศีล เบญจธรรม อำเภอบางบาล จังหวัดสระบุรี

๑. ด้านศีลข้อที่ ๑ คู่กับ ความเมตตา-กรุณา

- ๑) ไม่ควรฆ่าสัตว์ เป็นการช่วยเหลือให้อีกชีวิตหนึ่งมีชีวิตต่อไป
- ๒) อย่าฆ่าสัตว์เพื่อความสนุกหรือด้วยความโมโห นักเรียนต้องมีความเมตตา กรุณา ทั้งมนุษย์และสัตว์ต่างก็รักชีวิต

๒. ด้านศีลข้อที่ ๒ คู่กับ สัมมาอาชีวะ

- ๑) มนุษย์มีงานทำหาเงินเองได้ ไม่จำเป็นต้องลักทรัพย์ของใคร
- ๒) ต้องรู้จักผิดชอบชั่วดี สิ่งใดไม่ใช่ของตน ไม่ควรเอาและการลักทรัพย์เป็นสิ่งที่ไม่ดี

๓. ด้านศีลข้อที่ ๓ คู่กับ กามสังวร

- ๑) เตือนตนเองให้รักตัวเอง ไม่ทำให้คนรอบข้างเสียใจ สร้างจิตสำนึกรักครอบครัว ครู ผู้ปกครองหรือพ่อแม่ต้องเป็นแบบอย่างที่ดี
- ๒) พ่อแม่ต้องให้คำแนะนำในสิ่งที่ถูกที่ควร ไม่ดูสื่อ สิ่งพิมพ์ที่ไม่เหมาะสมกับวัย แต่งกายสุภาพถูกกาลเทศะ แต่งกายถูกระเบียบ รักนวลสงวนตัว

^{๑๐} วลัยรัตน์ ยิ่งดำนุ่น, “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ของโครงการจิตอาสา : กรณีศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนบางมดวิทยา “สี่สุทนต์จวนอุบลรัตน์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔, บทคัดย่อ.

๔. ด้านศีลข้อที่ ๔ คู่กับ สัจจะ

๑) การพูดความจริงทำให้มีเกียรติ ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ รู้จักแสดงไมตรีจิตต่อกันทางวาจา พูดคำสุภาพ

๒) การสื่อสารที่ตรงกับความเป็นจริง รับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ไม่ลอกการบ้านเพื่อน ไม่ผิดวันประกันพรุ่ง

๕. ด้านศีลข้อที่ ๕ คู่กับ สติสัมปชัญญะ

๑) ไม่ดื่มสุราหรือสิ่งเสพติด ควบคุมสติสัมปชัญญะ ไม่ประมาท ไม่เผลอตัวทำผิดด้วยความประมาท ไม่ซื้อบุหรี่ยี่ห้อให้พ่อหรือแม่

๒) ช่วยกันรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด ไม่ทดลองสารเสพติด สวดมนต์ ฝึกนั่งสมาธิ ตั้งใจทำแต่ความดี

๕.๓.๒ เสนอแนะแนวทางเชิงปฏิบัติ ต่อการศึกษาพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักเบญจศีล เบญจธรรม อำเภอนาหวาย จังหวัดศรีสะเกษ

๑. ด้านศีลข้อที่ ๑ คู่กับ ความเมตตา-กรุณา

โรงเรียนควรฝึกให้นักเรียนช่วยเหลือเพื่อน เพื่อนเก่งช่วยเพื่อนในห้องเรียน พี่ช่วยน้องในการดูแลการปฏิบัติตน การทำกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน และครู รวมถึงผู้ปกครองต้องดูแลเอาใจใส่นักเรียนทั้งด้านความรู้และความประพฤติ ฝึกฝนทักษะต่าง ๆ ติดตามความก้าวหน้าทุกด้านของนักเรียนอย่างใกล้ชิด ไม่ใช่ทำไปวันหนึ่ง ๆ ครูสอนเพื่อให้เกิดความรู้และเด็กต้องได้รับการเรียนรู้ คือ เรียนเพื่อรู้ ผู้ปกครองต้องรับรู้ว่าคุณครูในโรงเรียนต้องมีศีลธรรมในใจไม่ใช่มาเอาแต่ปัญญาอย่างเดียว และต้องสอนเด็กให้เกิดความรักความเมตตา เราก็จะสร้างเด็กดีมีวินัย และเก่งได้ในอนาคต

๒. ด้านศีลข้อที่ ๒ คู่กับ สัมมาอาชีวะ

ผู้ปกครองสร้างแนวคิดทำให้เด็กรู้ว่า การทำงานที่สุจริต ซื่อสัตย์ในตนเอง โดยยกตัวอย่างบุคคลที่ดีมีความก้าวหน้า การใช้สติไม่ย่อท้อต่อกระแสต่าง ๆ จะทำให้ประสบความสำเร็จและมีความสุขในการทำงาน ควรเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน เสียสละ ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบอาชีพที่ดี และรู้ถึงโทษของอาชีพทุจริตผิดกฎหมาย

๓. ด้านศีลข้อที่ ๓ คู่กับ กามสังวร

ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้ปกครองทุกท่าน สอนเด็กให้รู้เท่าทันสื่อ ไม่ทิ้งวัฒนธรรม รู้จักใช้คำว่า ขอโทษ การให้อภัย รู้จักเลือกในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม และสิ่งใดควรไม่ควร สิ่งที่ไม่ควรจดจำและปลูกฝัง คือ และผู้ปกครองต้องครองตนเป็นแบบอย่างที่ดี ให้เด็กได้เห็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตน จัดกิจกรรมสอดแทรกในการเรียนการสอนให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมไทยแต่โบราณ ให้รู้จัก รักนวลสงวนตัว หน่วยงานต่างๆควรจัดกิจกรรมในการพัฒนานักเรียนโดยให้ความรู้เรื่องเพศศึกษา การตั้งครรรค์ในวัยใส ให้ความรู้และชี้แจงปัญหาการหย่าร้าง ปัญหาเด็กเร่ร่อน เด็กกำพร้า อันเกิดจากความไม่พร้อมของพ่อแม่ และปัญหาโรคภัย

๔ ด้านศีลข้อที่ ๔ คู่กับ สัจจะ

นักเรียนรู้จักการทำตัวให้เหมาะสม พุดจาไพเราะ ครูและผู้ปกครองต้องเป็นแบบอย่างให้เด็กเห็น ถ้าเด็กเห็นและรับรู้ทุกวันบ่อย ๆ ก็จะซึมซับเข้าไปในจิตใจเด็ก ควรยกย่องชมเชยนักเรียนที่มีความซื่อสัตย์ให้เป็นแบบอย่างแก่นักเรียนคนอื่นๆ จะได้นำไปปฏิบัติไม่พูดปด ไม่พูดคำหยาบ โดยเป็นแบบอย่างในการพูดหน้า เสาธง และคอย อบรมบ่มเพาะ ชี้ถึงคุณและโทษของการพูดความจริงและการพูดโกหก ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต เพื่อลดความโลภและความเห็นแก่ตัว รู้จักการเสียสละ สร้างนักเรียนให้เป็นคนดีของสังคม

๕ ด้านศีลข้อที่ ๕ คู่กับ สติสัมปชัญญะ

ผู้ปกครอง สร้างโรงเรียนเป็นบ้านหลังที่สอง ผู้ปกครองต้องเป็นแบบอย่างที่ดีไม่ดื่มของมึนเมา หรือสารเสพติดใดๆทั้งสิ้น ให้ความรู้เกี่ยวกับโทษของสารเสพติดต่าง ๆ แก่นักเรียน ซึ่งทำให้ผู้เสพขาดสติ เป็นบ่อเกิดของความประมาท ควรร่วมมือกันประสานความเอาใจใส่เด็ก ทำให้นักเรียนเลื่อมใสศรัทธาเข้าใจในความรักความห่วงใย รู้จักคิดแยกแยะสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด สิ่งใดควรทำสิ่งใดไม่ควรทำ จัดกิจกรรมเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ และการจัดกิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระนั่งสมาธิทุกวัน ตามหลักการของโรงเรียนวิถีพุทธ

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

- ๑) ควรมีการศึกษาการนำเบญจศีล-เบญจธรรม พัฒนานักเรียนด้าน ศีลข้อที่ ๑ คู่กับ ความเมตตา-กรุณา กับตัวแปรอื่นๆ เช่น กลุ่มการเรียนรู้ เด็กที่อยู่ในชุมชนแออัด เด็กกำพร้า เด็กเร่ร่อน และเด็กถูกทอดทิ้ง เป็นต้น เพื่อศึกษาว่ามีผลต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรมหรือไม่
- ๒) ควรมีการศึกษาการนำหลักเบญจศีล-เบญจธรรม มาพัฒนานักเรียนโดยใช้เครื่องมืออื่นๆ ได้แก่ แบบสอบถามสถานการณ์ และแบบสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาว่าผลสอดคล้องกับการทำวิจัยในครั้งนี้ หรือไม่
- ๓) ควรมีการศึกษาเชิงทดลอง โดยจัดในชั่วโมงกิจกรรมแนะแนว เพื่อการนำเบญจศีล-เบญจธรรม พัฒนานักเรียนด้าน ศีลข้อที่ ๑ คู่กับ ความเมตตากรุณา ที่อยู่ในระดับสุดท้าย